

хтев сопствеников да му земљиште преда „отпочео је једино да тече рок у коме се застарелошћу услед невршења права кроз одражај савесног држаоца губи својина, а овакав приговор застарелости тужена страна није истакла”.

Одржај у нашем праву има двоструко дејство: њиме једно лице стиче право својине на ствари коју је држало одређено време, ако је његова државина била законита, и ако је оно било савесно, а дотадашњи сопственик губи своје право својине управо у тренутку када настаје право својине дотадашњег држаоца. То значи да губитак својине није последица протекла времена, већ чињеница да је неко други одржајем стекао својину, пошто на једној ствари не могу постојати истовремено два потпуна права својине. Другим речима, својина се у нашем праву не губи застарелошћу. Самим протеклом времена, застарелошћу, престају тражбена права, али не и својина.

Међутим, било је више пута изнесено мишљење да и својина неке ствари може престати застарелошћу, дакле и ако нико други не стекне на тој ствари право својине одржајем, и у том смислу има и судских одлука, али то мишљење је у супротности са нашим правом. До забуне је могла довести терминологија Грађанског законика, који назива и одржај застарелошћу (§ 922), као и чињеница да и у једном и у другом случају пресудну улогу има време. Та два случаја морају се разликовати, а наведено место из образложења може, због тога што није сасвим јасно, дати извесног ослонаца мишљењу да у нашем праву својине може престати простим протеклом времена, као и тражбена права.

Примењена на наш случај ова правила значе да својина није могла престати ни застарелошћу, ни одржајем. За одржај време није могло ни почети да тече, пошто нису били испуњени услови који се траже за то, нарочито државина није била законита, што ће рећи да држалац није држао ствар „са онаквим основом који би по закону довољан био за прибављање права” (§ 927 Српског грађанског законика).

Драгољуб Стојановић

РЕВОКАЦИЈА ПОКЛОНА

1. — Тужилац је у тужби захтевао да се раскине уговор о поклону због незахвалности тужених и због његовог осиромашења. Првостепени суд одбио је да раскине уговор из разлога што су тужене отуђиле поклоњену имовину, а Врховни суд НР Србије укинуо је пресуду као неправилну.

„Погрешно је суд првог степена нашао да је тужбени захтев тужиоца неоснован и да нема места раскиду закљученог уговора о поклону зато што су тужене отуђиле имовину коју им је тужилац поклонио, те не могу да је врате тужиоцу. По нахођењу овог суда, иако су тужене поклоњену имовину оту-

ђиле, имало би места раскиду уговора о поклону ако су испуњени услови за раскид уговора, тј. ако су тужене заиста према тужиоцу као поклонодавцу показале велику неблагодарност или ако је тужилац тако осиромашео да нема од чега живети, како то тужилац у овом спору истиче. То што су тужене отуђиле поклоњену имовину коју су добиле од стране тужиоца на поклон, не може бити сметња тужиоцу да тражи раскид уговора о поклону, јер питање враћања онога што су тужене примиле на поклон од тужиоца посебно је питање, које се решава кад уговор о поклону буде раскинут, и исто се може решити на други начин, а не само повраћајем поклоњене ствари, под претпоставком да и тужбени захтев буде формулисан у одговарајућем смислу. Тако, ако су тужене спорну имовину која им је поклоњена од стране тужиоца отуђиле уз накнаду, тј. продале или трампиле, а приликом отуђења биле савесне, — тужене би биле одговорне да врате — предаду тужиоцу само ону вредност коју су оне за отуђену, а поклоњену имовину примиле. Ако тужене нису биле савесне приликом отуђења спорне имовине уз накнаду, — тужене би биле дужне да тужиоцу накнаде праву вредност поклоњене имовине. Исто тако тужене би биле дужне да накнаде тужиоцу праву вредност поклоњене имовине и у случају, ако су оне ову имовину отуђиле поклоном, а при томе су биле несавесне. Ако су пак тужене спорну имовину поклонице, тј. отуђиле је без накнаде, а при томе су биле савесне, онда у таквом случају тужене не би биле дужне да дају тужиоцу ма какву накнаду”.

(Решење Врховног суда Народне Републике Србије Гж. 926/56 од 10 септембра 1956 године, Збирка судских одлука, књ. 1, св. 4, бр. 678, стр. 130).

2. — Уговор о поклону у начелу не може се раскинути вољом само једне стране. Начело о нераскидивости уговора о поклону изражено је изрично у § 566 Српског грађанског законика, који гласи: „Ко једанпут поклон учини, не може више натраг узети, осим особитих случајева”. Сличну одредбу садржи и § 946 Аустриског грађанског законика.

Међутим, због добродошног карактера уговора о поклону ово начело није апсолутно, јер скоро сва законодавства предвиђају извесне изузетне случајеве као разлог са којих се уговор о поклону може раскинути и једностраном вољом поклонодавца. Истина, међу појединим правима постоји знатна разлика у погледу узрока због којих се то раскидање може учинити. Притом се може запазити да су незахвалност поклонопримца и неиспуњавање налога под којима је поклон учињен заједнички разлози за све правне системе, док је опет осиромашење поклонодавца прихваћено само у неким од њих (као, на пример, у немачком и аустриском праву и Српском грађанском закону).

3. — Незахвалност поклонопримца према поклонодавцу даје овоме право да раскине уговор о поклону и да захтева повраћај поклоњене имовине. Ревокација поклона у овом случају појављује се као цивилна казна за неблагодарног поклонопримца. Међутим, није довољна свака незахвалност поклонопримца, као на пример, обична свађа са поклонодавцем. Потребно је, наиме, да то буде незахвалност

у већој мери, тј. квалификована незахвалност. Српски грађански законик у § 567, т. б, наводи да се таква незахвалност мора манифестовати у наношењу штете животу, телу, части или имовини поклонодавца.

Осиромашење поклонодавца као разлог за раскидање уговора о поклону није било предвиђено у римском праву, а и данас га, као што смо већ напоменули, познаје врло мали број законодавстава. Творци Српског грађанског законика преузели су овај разлог из Аустријског грађанског законика и ставили га под тачку б § 567 која каже да се уговор о поклону може раскинути „ако дародавац доцније тако осиромаше, да ни живети не може”. Осиромашење поклонодавца је догађај који не зависи од држања и понашања поклонопримца, па су и услови за опозивање поклона у овом случају знатно строжији. Пре свега, тражи се да осиромашење поклонодавца буде таквог степена да оно доводи у питање његово издржавање. Потребно је значи да се поклонодавац нађе у нужди, те да не може да подмирује своје потребе, и то не само из својих сопствених средстава, него и из средстава других лица која према њему имају евентуално законску обавезу издржавања. Српски грађански законик сузио је могућност ревокације поклона само на случај кад услед осиромашења поклонодавца буде угрожено његово лично издржавање, јер се на крају поменуте тачке каже „да ни живети не може”. Логично је, према томе, да се уговор о поклону не може раскинути, ако услед осиромашења поклонодавца буде само онемогућено издржавање других лица према којима он има ту обавезу, јер да би поклонодавац био дужан некога да издржава потребно је пре свега да он сам има довољно материјалних средстава за живот. Међутим, по немачком и аустријском праву поклонодавац има право да уговор о поклону раскине и онда кад због осиромашења није у стању да испуњава своје законске обавезе издржавања према другим лицима. — Најзад, раскидање уговора о поклону из разлога осиромашења поклонодавца неће се допустити, ако су имовинска средства и самог поклонопримца недовољна за његово издржавање, или ако би она постала недовољна услед враћања поклоњене имовине.

4. — Међутим, може се догодити да је поклонопримац отуђио поклоњену ствар и да се она не налази више код њега у моменту раскидања уговора. Чињеница отуђења поклоњене ствари од стране поклонопримца нема утицаја на право поклонодавца да раскине уговор о поклону, кад за то иначе постоје законски разлози. Последице отуђења могу се проматрати са гледишта односа између поклонодавца и трећег лица које је прибавило поклоњену ствар и са гледишта односа између поклонодавца и поклонопримца.

За расправљање односа између поклонодавца и трећег прибавиоца мора се поћи од основног правила које важи у материји раскидања и поништења уговора, а које каже да када престане право преносиоца (тј. поклонопримца у нашем случају) престаје и право при-

бавиоца (*Resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*). Према томе, поклонодавац се може обратити трећем лицу и тражити ствар натраг. Али ако је то треће лице прибавило ствар теретним путем од поклонопримца а притом било савесно, и ако су испуњени још и други услови за стицање ствари од невластника (в. правно правило § 221 Српског грађанског законика), онда је његово стицање дефинитивно и он остаје сигуран у своме праву. Поклонодавац има у том случају само право на личну тужбу према поклонопримцу. Исто решење важи и у случају кад је реч о прибављању непокретности, јер је гаранција коју прибавиоцу пружа принцип публицитета земљишних књига јача од напред поменутог правила које важи за последице раскидања уговора.

Садржина обавезе поклонопримца зависи од тога да ли је он поклоњену ствар отуђио теретно или доброчином и да ли је притом био савестан или не. Но у сваком случају враћа се само она вредност која постоји у моменту настанка обавезе враћања, с тим што та вредност не може бити већа од осиромашења поклонодавца, нити пак мања од обогаћења поклонопримца. Поклонопримац, који је приликом отуђења ствари био несавестан (а он то постаје од момента кад му се достави тужба којом се тражи раскид уговора), дужан је да поклонодавцу накнади њену праву вредност, без обзира да ли је то отуђење учињено теретно или бестеретно. Ако је поклонопримац при отуђењу био савестан, а отуђење је извршено уз накнаду, онда је он дужан да поклонодавцу врати само ону вредност коју је примио за поклоњену ствар. И на крају, уколико је поклонопримац отуђио поклоњену имовину доброчином а притом био савестан, онда не постоји ма каква његова обавеза на накнаду према поклонодавцу, јер у том случају не постоји ни његово обогаћење као услов обавезе. У том случају, ако је у питању покретна ствар, поклонодавац би имао право на тужбу непосредно према трећем прибавиоцу поклоњене ствари.

Међутим, питање враћања поклона биће нешто компликованије ако је поклонопримац правним послом заменио поклоњену ствар за неку другу (на пример, за примљени новац купио је кућу). Поклонодавац и у том случају може тражити само ону ствар коју је поклоњено, или њену вредност, јер само она претставља неосновано обогаћење за поклонопримца. С друге стране, поклонопримац има право избора између накнаде вредности поклоњене ствари и уступања ствари коју је добио у замену.

Јаков Радишић